

Rigler Zoltán

Egy férfi óvodapedagógus 20 éves tapasztalatai

Miért választottam az óvodapedagógusi pályát?

Diplomás óvodapedagógus vagyok, nő, két lány édesapja. Jelenleg már csak a feleségemmel élek együtt. A lányaink felnőttek, mindketten főiskolát végeztek, egyetemen tanulnak tovább – tehát jócskán kinőttek az óvodás korból. Egy-két évvel ezelőtt, az óvodai beíratást követően egy 30-as éveinek elején járó „anyuka” felajánlotta, hogy tegeződünk, mivel – mondta – úgylis egykorúak lehetünk.

Itt jegyezném meg, hogy érzésem szerint a kisgyerekek közötti élet konzerválja az embert, elősegíti – amit én magam nem tartok elhanyagolható értéknek –, hogy az emberben élete végéig megmaradjon a gyermek, különösen akkor, ha az illető ember pedagógus.

Pedagógusi létemet némileg, olykor-olykor ambivalens érzéssel kezelem, ha azzal a ténnyel kell szembesülnöm, amely egy átlag férfi számára nehezen feldolgozható valóság: a feleségemnek magasabb a fizetése. Némi malíciával jegyezhetem meg, hogy én végső soron elégedett ember vagyok, hiszen a hobbimnak élhetek. (Sok ilyen hobbim van még, az egyik: egy férfi civil szervezet, amely – svéd mintára – a hátrányos helyzetű férfiak érdekében dolgozna.)

Pályaválasztásomat elsőként talán az az 1981-ben született rendelet alapozta meg, mely a gyermek egyéves korától fogva lehetővé tette férfiak számára a gyás igénybevételét. Így történhetett meg, hogy két évig otthon maradtam a kisebbik lányunkkal. Ezt életem mindmáig legnagyobb élményének tartom. A gyerekek születése előtti családi életünkre is jellemző volt az én háztartásban vállalt aktív részvételem. Ennek megfelelően feleségem és én közös elhatározással, a magunk örömére döntöttünk amellest, hogy én legyek otthon a kisebb

lányommal. A gyes két éve alatt tipikusan férfiasként tekintett feladataimat is el tudtam látni (befejeztem például épülő házunkat), ugyanakkor képes voltam az „anyai ösztönök” által diktált „anyai gondoskodás”-ra is (éjszakánként például én keltem fel a gyerekekhez, a legkisebb neszre is). Jól elláttam a háztartást, és feleségemet úgy várhattam haza a munkából, hogy az otthoni „második műszak”-ot nem kellett teljesítenie.

Az a mára már talán elfogadott lehetőség azonban, hogy az apa menjen gyesre a gyerekével, abban az időben még erősen megosztotta a közvéleményt. Ezt éreztem akkori munkahelyemen, az egykori Tankönyvkiadó Vállalatnál is. Még a pedagógiában, pszichológiában jártas kollégák közül is sokak részéről tapasztaltam meg nem értést és az enyémtől eltérő nézeteket a férfi családon belüli szerepvállalásával és a gyereknevelésben való részvételének szükségességével kapcsolatban.

Gyermekeimmel mindig sokat játszottam. Szeretek barkácsolni, rajzolni, tervezni, és sokféle anyagot (papírt, fát, fonalat, gyöngyöt, ragasztót, stb.) és eszközt (szöveget, csavart, ollót, vonalzót, tollat, ceruzát, fűrész, kalapácsot, fűrőt, stb.) tartok otthon. Akárhonnan járok, megragadom a lehetőséget ezek gyarapítására: vidéken, a fővárosban, de akár külföldön is mindig betérek egy-egy papír-, játék-, vagy könyvesboltba. Így aztán lányaim játékaiknak nagy részét magam készítettem, sok jó játékot vásároltam. Az évek során sok-sok jó játékunk gyűlt össze, golyókból egy szép nagy kosárnyi.

Gyermekeim kedvenc olvasmányai közé tartozott Molnár Ferenc A Pál utcai fiúk című regénye. Ennek egyik első izgalmas kalandja, amikor a Nemzeti Múzeum kertjében békésen golyózó fiúkat meglepi a vörösingesek, és elveszik tőlük golyóikat. A *golyózás* több nemzet közösségi kultúrájának is része, elég, ha a franciáknál honos pétanque-ra gondolunk.

Nekem otthon, gyerekként is sok golyóm volt, édesapám egyik dobozában őrzött néhányat, meg én is szereztem, ki tudja honnan. Gyerekkoromban a tekének volt nagy divatja: a falusi kocsmákban néhány korsó sör mellett késő estig játszottak a férfiak. Vidéki nyaralásaim alkalmával engem is bevontak a játékba, néhány forintért állíthattam a bábukát. Ennek folyományaként talán nem véletlen, hogy az általam készített játékok közül gyerekeim egyik

kedvence a golyópálya lett. Hullámpapírból, sajtos dobozokból készültek az elemei. Összesen 7-8 méternyi pályát lehetett konstruálni a legváltozatosabb vonalvezetés mellett. A pályaeépítés izgalmai után együtt gyönyörködtünk abban, ahogy a rengeteg, különböző színű és nagyságú golyó egymás után végiggurult a pályán.

A játék ismeretét hivatásom elengedhetetlenül fontos részének tartom. Az általam vezetett óvodában a legváltozatosabb játékok megtalálhatók, közöttük olyanok is, amelyeket jellemzően fiúsnak tekintenek. Óvodánk mindegyik csoportjának van golyópálya-építő készlete. Ez a játék Lego-jellegű elemekből áll, a pályákat a gyerekeknek kell saját maguknak konstruálni. Megfigyelésem szerint az építést a fiúk, a golyók gurítását inkább a lányok szeretik. Gyakran vagyok csoportban, amikor én kezdeményezem a pályaeépítést, és részt veszek a munkában. Még játszom is, akkor sokáig, akár napokig is tart a játék.

A tanítóképző főiskola óvodapedagógusi szakán játékról nem tanultam, posztgraduális képzések némelyikén érintették a „témát” (tudomásom szerint mára némileg változott a helyzet, ma már 1-2 félévben foglalkoznak vele). Egy alkalommal, posztgraduális képzés előadásának szünet előtti perceiben hangzott el a kérdés a tekintélyes, idős, nagy tapasztalatú hölgy szájából: „Mit lehet a gombbal csinálni, kollégák?” Csend, majd végül én válaszoltam a kérdésre: „Gombfocizni.” A kezdetben kialakult szimpátiát, melyet irányomban tápláltak, azonnal elvesztettem. Nem találtam el az egyedüli, az előadó hölgy számára abszolút helyes választ.

Gyermekkorom ugyancsak kedvenc játéka a *gombfoci* volt. Barátaim körében és egyedül a magam szórakoztatására rengeteg időt töltöttem ezzel a játékkal. A gombfocit Közép-Európában ismerik elsősorban, hazai és nemzetközi bajnokságokon mérik össze erejüket a professzionális játékosok. Kevesek játéka, divatot kellene belőle csinálni, de hogyan?

A kezdetek kezdetén, amikor a játékboltokban még nem lehetett kapni profi, fényképes csapatokat, mi magunk készítettünk játékosokat (jellemzően nagyobb méretű kabátgombokból, söröskupakokból) kapukat, eredményjelző táblát stb. Baráti társaságunknak egy idősebb fiú (mérnök lett belőle felnőtt korára) volt a vezetője, aki jó szervezőként minden szükséges dologról gondoskodott: volt a kis csapatunknak neve, zászlaja, gyülekező helye, sportpályája és sok egyéb kincse.

Gombfocibajnokságunkat hétről hétre bonyolítottuk a valódi futballbajnoksággal párhuzamosan. Kisiskolás éveim egyik meghatározó élményévé vált.

Óvó bácsiként megpróbáltam kisebb gyerekekkel is megismertetni a gombfocit, elővettem régi játékaimat, régi szabályainkat. Nem lepődtem meg azon, hogy óvodásaimnak tetszett, így azután csoportban mindenkivel, még a lányokkal is természetesen, sokat játszottunk. A gombfoci több készséget is fejleszt azáltal, hogy finom koordinált mozgást igényel, szocializál éppen úgy, mint bármely társasjáték (véleményem szerint - de én, ugye, elfogult vagyok – még hatékonyabban is, mert érdekes, izgalmas). Sok olyan (pl. a matematikában nélkülözhetetlen) fogalom sajátítható el szinte észrevétlenül, amilyeneket más helyen csak didaktikus módszerekkel, eszközökkel lehet megtanítani.

Erről a játékról is elmondhatjuk, hogy jellemzően fiús tevékenység. Számtalan óvodában, iskolában jártam – sehol nem találkoztam vele.

Tapasztalataim pályám kezdetén, fogadtatásom

Pályámat egy belvárosi óvodában kezdtem. Hívtak, örömmel mentem. Abban az évben történt meg az óvodában először, hogy az óvónők szabadon választhattak maguknak párt a kollégáik közül. Én olyan óvónő mellé kerültem, akit senki sem akart. A bevallott ok, amiért a neves óvodába hívtak (akkor utolsó éves főiskolásként képesítés nélkül) dolgozni, az volt, hogy férfi vagyok. Kíváncsi is lett hirtelen a szakma néhány prominens személyisége. Beilleszkedésem az akkorra nagycsoportosokká váló gyerekek közé – az őket már három éve vezető óvónő és az általa kialakított „szokás- és szabályrendszerekbe” – nem volt zökkenőmentes. A gyerekek kitörő örömmel fogadtak. Szüleik sokáig tartották a három lépés távolságot, csak tavasszal történt meg az áttörés.

Szeptemberben felmérve a csoportom kondícióit, hamar rájöttem, hogy gyermekeim nem tudnak játszani, aminek nemcsak az volt az oka, hogy szinte nem volt jó játék, hanem hogy az én párom nem tud igazán játszani. A csoport meghatározó személyiségei halmozottan hátrányos helyzetű fiúk voltak. Nevelő, fejlesztő tevékenységemet rájuk koncentrálni, saját pénzen vásárolt, saját

magam által készített játékokkal, eszközökkel kezdtem. Többek között az óvodában – meggyőződésem – sem korábban, sem azt követően, hogy eljöttem onnan, nem készült olyan homokvár, mint amelyet én ott, tavasszal már az első melegebb napon, mindenféle „udvari élet tervezet” nélkül készítettem. Talán nem kell mondanom, hogy az említett „rossz fiúknak” is találtam így hasznosabb elfoglaltságot, mint amilyenekkel korábban mulatták az idejüket.

Egy létező és kihasználatlanul hagyott játék a *homok*, a *homokozás*. Tapasztalataim szerint talán azért, mert ez is inkább fiús játék - vagy ha más megközelítéssel nézzük, azt láthatjuk, hogy a fiúk érdeklődése, irányultsága, a fiúk kreativitása többet, látványosabbat „hoz ki” a homokból, mint a lányoké. A lányok a homokból (is) változatos dolgokat, főleg élelmiszereket tudnak készíteni: levest, főzeléket, sült húst, tortát, fagyaltot, csak győzze az óvó néni megenni.

Gyermekeinkkel minden évben nyaraként jártunk vízparton, többnyire a Balatonon. Tengerpartot, akkor, amikor ott homokvárépítő versenyt rendeznek, szinte mindenki láthatott, leginkább persze a televízióban. Mégis ki – mert én nem nagyon – találkozott akár a játszótéri homokozóban valódi homokvárral? Értsd: bástyákkal, falakkal, mellvéddel, őrtornyokkal, lőrészekkel – ami nem azonos egy kúppal, aminek a tetejére lehet tűzni egy zászlót.

A homokvár (valódi vagy mesebeli) készítéséhez elengedhetetlen a megfelelő állagú (nedves, tömör) homok mellett egy játszani szerető és tudó édesapa (nyaralásnál és otthon a kerti homokozóban). Intézményben – leginkább óvodában, iskolában – kevés helyen lehet látni jól karbantartott homokozót, ahol még játszanak gyerekek. Mindenhol van homokozó, nálunk is, természetesen. Ha viccelnék, azt mondanám, hogy férfiként és óvodavezetőként egyaránt, mindent összevetve, arra a következtetésre kellett jutnom, ha azt akarom, hogy az én óvodásaimnak a homokozó játékok többet jelentsenek, vagy valamivel gazdagabb legyen az udvari játéktevékenységük, mint jelenleg, akkor a legjobb megoldás az, ha lemegyek az udvarra, és beszállok a játékba. Szerencsémre szeretek játszani, és az óvónőim igazán kitűnő pedagógusok, szeretem őket, így aztán ők is megtanulhatnak majd homokvárat építeni.

Vezetői tevékenységem, játékaim a Robogó óvodában

A megfelelő diplomán kívül Magyarországon ötéves gyakorlat kell ahhoz, hogy valakiből óvodavezető lehessen. Gyorsan eltelt ez az öt év, sokat tanultam, úgy gondoltam, kellő tapasztalatot szereztem már ahhoz, hogy saját óvodám legyen. Hogy végül miért nem lett magán óvodám? Az egyik ok az volt, hogy nagyobb szakmai kihívásnak éreztem egy állami óvoda vezetését. Hosszas keresgélés után találtam rá a mai óvodánkra. A régi vezetőt mindenképpen le akarták váltani, jókor érkeztem, pályáztam, és végül nyertem.

Egy olyan óvodát vettem át, melyet teljes mértékben amortizáltak. Röviden annyit mondhatok, hogy elkelt a kemény férfikéz.

Az óvodának nem volt rendes neve sem, azzal kezdtük, hogy nevet keresünk. Viszonylag könnyű volt, mert az az utca, ahol az óvoda székhelye található, megfelelt egy gyermekintézmény nevének, továbbá még arra is alkalmas volt, hogy nevelői filozófiánknek alapjául szolgáljon. Jól használható, jellegzetes logót tudtunk tervezni, aminek felhasználásával hamar elkészítettük levélpapírunkat, bélyegzőt, plakátot. Minden évben teljes méret és színválasztékban gyártatunk robogós trikókat.

A Kiss Áron Magyar Játék Társaság Meleda Klubjának hosszú évekig szorgalmas tagja voltam. Újdonsült kolléganőimnek felajánlottam, hogy járjunk és tanuljunk együtt. Nem érdekelte őket. A főiskolán nem tanultak játszani, saját gyermekeikkel sem tettek ilyet. Az óvodában épkezláb játékot nem találtam, de televíziót igen. A hiányokat pénztelenséggel magyarázták. Nincs így, a játékhoz (toy, game) nem kell feltétlenül pénz.

A Meleda Klub egyik előadását barátom, a Magyar Sárkány Társaság prominens tagja tartotta. Az előadás rendkívül érdekes volt, megismerkedhettünk a sárkányozás történelmével, kultuszával, amely igen nagy múltra tekint vissza Kínában, Japánban, Indiában és még sorolhatnám. Megtanultam néhány sárkány elkészítésének technikáját. Nos, hogy mennyire nem pénz kérdése a jó játék, itt említeném meg a „*minimál sárkányt*”, melyhez nem kell más, mint 1 db A/4-es papír, néhány cm cérna és ragasztópapír, elkészítéséhez elegendő 5 perc. Óvodánk programjának természetesen része a sárkánykészítés, a sárkányeregetés, áprilistól kezdődik a szezon!

A játék otthon is nehézségekbe ütközik. Az egyik ok véleményem szerint az, hogy a férfiak kevés időt tudnak vagy akarnak családjukban eltölteni. Sok a munka, késő estig dolgoznak, de tapasztaltam, hogy nem csak Skóciában ülnek be a pubba (kocsmába), hanem itthon is nagyon szívesen. Otthon is van, ami le tudja kötni az apákat. A számítógépet ma már a házasság felbomlásának kockázati tényezőjeként tartják számon. Óvodánkba nem engedünk játékot (az alvós kivétel) bevinni, nem kívánunk a rossz játékok negatív hatásaival semmilyen téren hadakozni. Családlátogatások alkalmával szerzett tapasztalataim nem túl kedvezőek.

Példaként egy fiús játékról beszélnék. A vasútmodellekkel kapcsolatban mindenki számára evidencia, hogy azonos léptékű sínekkel, vagonokkal, mozdonnyal – a vasútállomást, hidakat, alagutat és sok minden mást nem is említek – működik jól a játék. A lányoknak nagyobb szerencsájuk van a Barbie-val. A Barbie szinte egyedüli értékének tartják, hogy minden, ami a babához tartozik, kompatibilis, legyen az ruha vagy babaház, autó, tenispálya esetleg, ha nagyon jól megy, swimming-pool (úszómedence).

A fiúk autós vonzalmának kielégítésére nemcsak elvben, de gyakorlatilag is megvan minden, csak a szülők és az óvodák sem tartják fontosnak, hogy a különböző léptékű (minimum 3 féle található a játékboltok polcain, nem számítva a standard méreteken kívülieket) játékok között helyesen tudjanak választani, következetesen legyenek a játékok vásárlásakor.

Csoportos óvó bácsiként az akkor már középsős korú gyerekekkel kamion-vállalatot alapítottunk. 4 db vontatós kamiont és 1 db darus kocsit vásároltam (csoportpénzből). Telephelyet hoztunk létre, garázzsal, portásfülkével, híd készült, két asztal összekötéséhez. Mindenféle áru szállítását vállaltuk, így: acél- (papírkartonból, szívószálból) és faárut (gallyakból és hurkapálcából). Úgy emlékszem, jó játék volt, mondhatnám projekt-szerű.

Óvodánkban, minden évben egy alkalommal tartok *apák számára szülői értekezletet*. Ha van módom, vendégelőadót hívok, férfiak érdeklődését felkeltő témákat igyekszem választani. A nem titkolt szándékom az, hogy tanítsam őket játéokra, (a játék szeretetére, játékk ismeretre, a játék vásárlás szempontjaira), fiúk neveléséről beszélgetünk, és csocsózunk.

Egy magyarországi férfi szervezet létrehozásának terve

Előadásom elején említést tettem egy svéd civil szervezetről, amely tulajdonképpen csak férfiakkal áll, és a férfiakkal foglalkozik. Hasonlóra nagy szükség lenne Magyarországon is! Évekkel ezelőtt nálunk járt, és a Magyar Rádió egyik műsorában nyilatkozott is a szervezet magyar származású vezetője. Néhány percet hallottam csak a riportból, ám annyiból is érthető volt számomra, hogy milyen lényeges dolgokról van szó, nevezetesen a „neveletlen”, rossz lelki és fizikai kondícióban lévő férfiakról, a családon belüli erőszak férfi dominanciájáról, stb. Magyarországon erről akkoriban még keveset beszéltek, alakulófélben voltak az újabb, női érdekeket védő civil szervezetek, a NaNe is még csak 1-2 éves lehetett. Az azóta eltelt években ezek a szervezetek megerősödtek, ha a tevékenységükről nem is hallott, demonstrációikkal bizonyára mindenki találkozhatott. Férfi, és kizárólag az ő jogait védő szervezete az elvált férfiaknak van.

A svéd szervezet célkitűzésének lényege az, hogy mivel tapasztalataik szerint eredményes munkát a férfiak körében maguk a férfiak végezhetnek igazán, ezért maguknak a férfiaknak kell megváltozni, férfiak segítségével, ha arra szükség van. Ismereteim szerint ez a gondolat a boszniai háború borzalmait látva született meg. A svédek is – mint annyi más országbeliek tették – a helyszínre igyekeztek, és a klasszikusnak mondható karitatív tevékenységet folytatták, adományokat vittek a háború károsultjainak: gyógyszert, élelmiszert, pokrócot, sátrat stb. A borzalmas helyzetet látva, keresve az ok-okozati összefüggéseket, arra a következtetésre jutottak, hogy az etnikai, vallási, kulturális különbségekből fakadó ellentétek mellett a férfiak negatív szerepvállalása volt a meghatározó. Hazatérve Svédországba látniuk kellett, hogy a mégoly demokratikus, mégoly gazdag hazájukban sincs minden rendben a férfiak körül. A családon belüli, nők és gyermekek ellen elkövetett erőszakos estek száma igen magas volt: 36 000 bíróságig eljutó esetet regisztráltak akkoriban. A szervezet tevékenységének köszönhetően ez a szám lényegesen csökkent. Magyarországon tízszeres ez a szám.

A rádió említett adását követően megkerestem a svéd szervezet magyar tagját, aki örömmel vette érdeklődésemet, tájékoztató anyagokat, ötleteket adott. Az anyagokat szétküldtem közismert hivatali személyiségeknek; érdemben csak nők válaszoltak a megkeresésre, segítséget, biztatást csak tőlük kaptam. Például: a Soros Alapítvány illetékese a postaköltségek finanszírozásának lehetőségét helyezte kilátásba. A férfiak körében nem mutatkozott érdeklődés, egészen pontosan

nem tartották aktuálisnak a „témát”, olyannyira, hogy megjósolták: Magyarországon „ez” nem fog menni. Jelen pillanatban úgy tűnik nekem, hogy igazuk van.

A magam szerepét illetően arra gondoltam, beindítok valamit (helyi kezdeményezés), arra hivatott kompetens férfiakkal létrehozunk egy jól működő, társadalmilag hasznos civil szervezetet, a szervezetben olyan munkát végzek, amelyhez értek, nevezetesen a kisgyermek (fiúk) neveléséhez. Ami mára megmaradt munkámból, néhány újságcikk országos napilapokból, egy-egy rádióriport, melyek terveimről szóltak, néhány férfi kollégám (pszichológus, gyermekorvos, pedagógus), akik a maguk helyén, szakterületén végzik a dolgukat.

Óvodánkban 110-120 gyerekkel élek együtt, nap mint nap találkozunk, hatást gyakorlunk egymásra sok közös dolgunkban - abban bízom, hogy a mi gyerekeink jól megállják majd a helyüket az életben.

Elhangzott a Férfimunka? Női munka? Kisgyermek gondozása és nevelése c. konferencián, 2005. június 24-én.